

Thema 2017: De kracht van verbeelding

*De kracht van verbeelding is enorm. Het stelt ons in staat om te zien wat er niet is. Het maakt mensen tot visionairs en tot fantasten. Het geeft mensen de kans in uitzichtloze situaties een voorstelling te maken van een wereld die vreedzaam en rechtvaardig is. **De kracht van verbeelding is bron van hoop en van desillusie.***

Solidair met mensen aan de grenzen van het bestaan

Als wij in de vredesbeweging spreken over de kracht van verbeelding dan hebben we de grote visionairs in de vredesbeweging voor ogen. Kenmerkend voor Mozes, Jesaja, Jezus, Gandhi, Mandela, Martin Luther King Jr., Mahmoed Taha is dat zij zich **solidair verklaren met de groep van de onderdrukten**. De randgroepen, de individuen die niet gerespecteerd worden, de mensen aan de rafelranden van het bestaan. Zij spreken de machthebbers en de autoriteiten aan op hun verantwoordelijkheden voor alle mensen.

Met een visie op een nieuwe politieke werkelijkheid

Zij klagen misstanden, de onderdrukking, de uitstoting aan vanuit een toekomstbeeld waarin alle mensen een plek hebben. **De verbeelding van die nieuwe werkelijkheid is gebaseerd op waarden die basis en richting geven**. Het zijn voorstellingen die passen bij Gods shalom die vertaald worden in nieuwe sociale en politieke werkelijkheden. Die beelden krijgen geloofwaardigheid door de manier waarop deze visionairs getuigen. Martin Luther King Jr. stelt zich solidair met de zwarte bevolking en hekelt de discriminatiewetten, maar schetst een toekomst waar blank en zwart samenleven.

Met eigen inzet en strijd voor anderen

King laat ook weten dat de weg naar dit beeld van vrede strijd kost, hij is ook bereid zijn eigen leven daarvoor te geven. Hij appelleert aan de woede over onrecht en het verlangen naar een wereld die goed is en rechtvaardig. Martin Luther King Jr. doet nog iets bijzonders: zijn droom gaat over kinderen, hij doet een appel op de bereidheid van zijn gehoor om te strijden voor een leefbare toekomst van de volgende generatie. Hij speelt niet in op het directe eigenbelang, maar doet een beroep op de grootmoedigheid van zijn toehoorders om zichzelf te geven voor het leven van hun kinderen. De islamitisch prediker Mahmoed Taha hield zijn gehoor een nieuwe wereld voor: gelijkheid voor man en vrouw, ieder een bestaansminimum en de fundamentele vrijheid van ieder mens. Hij kreeg vele volgers in zijn Soedan en vele vrouwen gingen de beweging leiden. Mandela kon zijn visie van een regenboognatie overtuigend brengen omdat hij zelf bereid was zijn lange weg te gaan. Deze visie volhouden vroeg veel van hem en hij vroeg veel van zijn volk. Op deze manier keken de profeten van Israël de toekomst in, maar niet als voorspellers: zij deden een appel op de grootsheid van mensen gefundeerd in hun beeld van God.

Vertrekpunt, een oriëntatiepunt en een richting

De verbeelding van de vrede vraagt om een vertrekpunt, een oriëntatiepunt en een richting. Het vertrekpunt is de menselijke waardigheid die alle mensen en heel de mens aangaat. Zij is voor ons de toetssteen van ieder politiek handelen. Die menselijke waardigheid betekent vrijheid, mensenrechten en verantwoordelijkheid. Het algemeen belang weerspiegelt in het goede samenleven voor allen is het oriëntatiepunt van een waardengedreven politiek.

Ons beeld van de werkelijkheid

We willen een getrouwe weergave van de werkelijkheid. Die werkelijkheid kan worden geduid met levensverhalen, maar vraagt te worden ondersteund door feiten. We worden door de media overspoeld door verhalen van geweld. We vrezen de terroristische aanslagen, zien de toegenomen spanningen tussen oost en west en spreken van een nieuwe koude oorlog. Het Midden-Oosten staat in brand en reacties op de komst van vluchtelingen verdelen Europa. Na decennia van toenemende democratisering, liberalisering en welvaart is er de angst dat onze kinderen het slechter zullen hebben dan wijzelf. Toch is de kans dat een mens sterft door gewelddadig conflict in de wereld kleiner dan ooit. Volgens onderzoek van Steven Pinker¹ is er sinds de oudheid een negatieve trend in het aantal slachtoffers (afgezet tegen de totale bevolking) welke overlijdt door direct oorlogsgeweld. Er sterven wereldwijd meer mensen door zelfmoord dan oorlogsgeweld. Daar valt tegen in te brengen dat Pinker

¹ Steven Pinker (2011), *The Better Angels of Our Nature: Why Violence Has Declined*.

kijkt naar procentueel minder slachtoffers, terwijl het absolute aantal slachtoffers nog nooit zo hoog is geweest. **Het aantal *interstatelijke* oorlogen mogen zijn afgenomen, maar het aantal *intrastatelijke* oorlogen zijn er des te meer.** De gevolgen van al die oorlogen zijn desastreus en in veel gevallen op den duur dodelijk: die slachtoffers, degenen die hun vlucht niet overleven of omkomen door terrorisme, rekent Pinker niet in zijn onderzoek.

Op basis van onze eigen observaties en ervaringen, de verhalen en onderzoek van anderen maken we ons een beeld van de werkelijkheid. We ervaren het als prettig als ons beeld van de werkelijkheid wordt bevestigd en het is verleidelijk om die bevestiging te zoeken en te organiseren. We spreken tegenwoordig van onze eigen bubbels in de sociale media. Deze bevestiging zou ons argwanend moeten maken als we beseffen dat de werkelijkheid te complex is om er een eensluidend beeld van te geven. **Het punt is dat onze verbeelding van de werkelijkheid steeds onder kritiek moet worden gesteld.** Als onze verbeeldingskracht niet gepaard gaat met een open houding dan is de kans groot dat zij met ons op de loop gaat. Ons beeld van de werkelijkheid kan niet anders zijn dan een voorlopig beeld. Het is *work in progress*.

CREATIEVE VERBEEIDING

'Vorige week zeilde er nog een baksteen door de ruit van zijn huis, vandaag was het een bloemenzee bij de woning van de Syriër Basem en zijn zoon in het Brabantse Veen. De plaatselijke bloemist bezorgde vanmiddag zo'n 25 boeketten met daarbij een kaartje met de tekst: 'Namens een heleboel mede-Nederlanders die geloven in liefde'.

De bloemen zijn gekocht met geld dat op Facebook werd ingezameld nadat onbekenden vrijdag de ruit van zijn huis hadden ingegooid. Bij dat incident brandde ook een politieauto uit. Volgens de initiatiefnemer van de bloemenactie, die anoniem wil blijven, werd in totaal ruim 600 euro ingezameld, schrijft Omroep Brabant. Een verslaggever van Omroep Brabant ging langs bij de ontroerde ontvanger van de bloemen. "Ik ben er heel erg blij mee en voel me ondanks alles welkom hier. De liefde is wederzijds. Dankjewel lieve Nederlanders." Vorige week liet Basem aan Omroep Brabant weten dat hij erg bang was geworden na het incident waarbij zijn ruit sneuvelde. "Ik vluchtte hier naartoe omdat dit een mooi en veilig land is. Ik dacht dat zoiets als dit hier niet kan gebeuren."

Bron: <http://nos.nl/artikel/2082794-na-stenen-nu-bloemenzee-voor-vluchteling-in-veen.html>

Botsende beelden

Het oriëntatiepunt kan naar onze overtuiging niet anders zijn dan het algemeen belang. Ieder mens ongeacht zijn afkomst is een toekomst van vrede en recht gegund. Ieder mens vult deze toekomst anders in. Ieder mens heeft een eigen beeld van zijn of haar toekomst. Tegenwoordig is dat beeld meer los komen te staan van een gemeenschappelijk cultureel of religieus perspectief. Autonome individuen zijn minder bezig met een gedeelde toekomst, maar willen hun eigen toekomst. Vertalingen ervan vinden we terug in de Nederlandse politiek met een recordaantal aan politieke splinterpartijen. Er zijn vele botsende beelden zonder een groot gemeenschappelijk verhaal. Het internet is het nieuwe volksplein waar iedereen zijn eigen geloof predikt en het niet meer schuwt om de feiten te verdraaien. **In deze nieuwe chaos van botsende beelden worden paradoxen tastbaar.** Sinds de jaren '60 van de vorige eeuw is de secularisatie als een golf van bevrijding door de westerse wereld gegaan. Bevoogdende instanties verliezen hun normerende status in het publieke leven. Iedereen claimt zijn Verlichting en zijn eigen waarheid. We kijken met argwaan naar internationale normerende instituties. Waar iedereen steeds meer op zichzelf is teruggeworpen voelen velen zich verweesd en groeit de behoefte aan geborgenheid. Terwijl de autonomie de hoeksteen van de moderne samenleving lijkt, roepen dezelfde individuen om nieuw sterk leiderschap.

Beelden tot leven roepen

Er zijn vele botsende beelden. Woorden en namen die zich vastzetten in ons hoofd en zonder duiding verworden tot stenen beelden helpen om de polarisatie in de samenleving op te zwepen. Ook onze eigen beelden van een vreedzame toekomst in conflictgebieden roepen verzet op als zij begrepen worden als het streven van een elitaire groep die onverschillig lijkt voor de zorgen en angsten van mensen in Nederlandse probleemwijken. In Nederland zijn er rond 800.000 mensen in wijken met armoede, vooral rond de grote steden, die soms met 40 Euro in de week moeten rondkomen. Deze armoede gecombineerd met langdurige werkloosheid en gevoelens van discriminatie op de arbeidsmarkt maakt het niet gemakkelijk open te staan voor de komst van vluchtelingen die zullen

concurreren op een krappe arbeids- en woningmarkt. Beelden komen weer tot leven in een gesprek. Beelden vragen om duiding, om het verdiepen in de ander en om te luisteren.

De beelden die Mozes en Martin Luther King Jr. opriepen waren niet in steen gehouwen. Er waren voorstellingen van een samenleving gebaseerd op vrede en recht en ruimte genoeg voor de eigen invulling van die gewenste toekomst. Martin Luther King Jr. kon zijn verhaal ook zetten in een traditie van een volk onderweg, niet alleen verwijzend naar het volk Israël, maar ook naar zijn de lange tocht van zijn eigen zwarte bevolkingsgroep die de slavernij nog vers in het geheugen had. De beelden die zij hun publiek voorhouden zijn niet een solide utopie die nu en hier met alle middelen gerealiseerd moest worden. Het is het wenkend perspectief, een stip aan de horizon waar naartoe de lange wandeling kan worden ingezet. 'Long walk to Freedom' noemde Mandela zijn autobiografie.

Terug naar de feiten?

De kracht van verbeelding kan ons misleiden en ons vervreemden van de werkelijkheid als beelden van steen worden en er geen ruimte meer is voor kritiek. Zulke beelden laten zich niet corrigeren door de feiten. Zij gaan dan de feiten ontkennen en verzinnen zgn. 'alternatieve feiten' om hun beeld van de werkelijkheid overeind te houden. Feiten zijn objectief waarneembare zaken en zijn meetbaar. Feiten zijn dus afhankelijk van onze waarneming en capaciteit om te meten. Objectiviteit als een absoluut standpunt is wetenschappelijk al lang niet meer houdbaar. Zijn er nog harde feiten? Als de waarneming van feiten zo wordt gekleurd door politieke overtuiging en feiten ontkend worden spreken we van negationisme. Dat is in veel landen strafbaar waar het gaat om het ontkennen van genocides als de Armeense genocide en de holocaust. Tegenwoordig wordt er zo met feiten gemanipuleerd dat we spreken van alternatieve feiten. Onze verbeeldingskracht in combinatie met de moderne social media vraagt om normatieve politiek, een waardengedreven politiek. Alleen dan kan worden gediscussieerd over de uitgangspunten, over de eerder genoemde oriëntatiepunten. Alleen dan kan er worden gesproken over het goede dat wordt nagestreefd. Alleen dan kunnen we elkaar uitdagen dat goede te verbeelden.

Kracht van verbeelding in gesprek

De kracht van verbeelding is als geloven dat het anders kan en dat laten zien en delen met anderen. Het is de krachten bundelen met creatieve jonge en oude mensen, met vriend en vijand. We zijn elkaar gegeven en zullen het met elkaar moeten doen. Overall leven toekomstdromen, op scholen, in asielcentra, op kunstacademies, in het bedrijfsleven en in de politiek. De kracht van verbeelding is je ook laten verrassen door een nieuwe kijk op de werkelijkheid die we delen, maar die zoveel meer biedt dan we vaak denken. Het is ook scherp luisteren en kijken naar onze eigen beelden en die van anderen. Kloppen die beelden wel? Op welke uitgangspunten, welke waarden zijn die beelden, mensbeelden en wereldbeelden gebaseerd? Welke richting gaan we op? Die gesprekken zijn als voortgaande ontmoetingen en vragen voortdurende inspanningen. Er zijn geen eenvoudige shortcuts om spanningen op te lossen en de valkuilen van eenvoudige polaire schema's van de *good and the bad guys* kloppen meestal niet.

We willen als PAX dat gesprek en de ontmoeting tussen mensen met verschillende visies bevorderen. Gesprekken waarin uitgangspunten en toekomstdromen worden gedeeld. Ontmoetingen waarin we de morele dilemma's die ontstaan tussen de spanning tussen feitelijkheid en ideaal aan elkaar duidelijk maken. PAX is trots op haar ruim 75 Ambassades van Vrede en vele andere initiatieven in Nederland die steeds weer dat gesprek opzoeken, ook als er verschillen zijn die overbrugd moeten worden. Zo nemen ze risico's op soms onbelopen paden. En dat heeft alles met de verbeelding van de vrede te maken.

Hoe kunnen we dit doen?

Concreet stellen we ons voor dat verschillende activiteiten in de Vredesweek zich kunnen richten op het luisteren naar en bevragen van elkaars beeld van "goed samenleven".

Zonder uitpuittend te willen zijn geeft onderstaande wellicht een richting aan:

- ◆ Kunstenaars kunnen gevraagd worden om de vrede te verbeelden, of juist de botsing van ideeën, of de hoop op een gedeeld visioen...
- ◆ Ontmoetingen, waarbij luisteren naar elkaars visioenen centraal staat, of een gezamenlijk doel voor ogen komt: samenleven in de buurt, hoe ziet dat eruit? Hoe zien we de toekomst van onze kinderen? Wat kun je hier zelf concreet aan bijdragen? Wellicht zijn buurt- en /of inloophuizen hierbij natuurlijke partners.

- ◆ Scholen kunnen kinderen uitdagen om hun beelden van vrede te laten zien, bijvoorbeeld via de lessen kunstzinnige vorming. Of ze kunnen vredesduifjes versturen naar mensen die met veel verbeeldingskracht werken aan vrede op school, in de eigen buurt, of in de wereld.
- ◆ Juist in deze tijd van “botsende beelden” over hoe onze samenleving/Europa eruit zou moeten zien, kan het zinvol zijn in de eigen plaats een Walk of Peace te organiseren, waarin verschillende beelden van “goed samenleven” worden gedeeld en verkend.